ה מ א ס ף

לחדש טבת תקמ"ו

א

שירים

לעבוד גיס מהולל בשערים, גיתו פתוח לרוחה, יבוא אלהים וחפץ בחלותיו, ה"ה ריעי ומיודעי מ"ת וקנין עם, לפני חלכים יתיצב, עוחב טוב ויבין למן, כה"כ כשחלי היוץ מעדלקהיים נ"ו בעיר שטרחקבורג על יום בשוכה, כאשר בשחת לנו גלה את חוש לאחור, עשה ה" חסד עם עחו ביד חדוניו החלך המושל, אקיר וכך חבונות לודוויג י"ו יר"ה חושל בחלכיות כרח"כצע ובלוחרי וכ"ו כי נתן זת לעבוד ישראל בל יחמו עוד מכם נפשם בשער.

*** ***

בַּהֲדָרֶךָ נַפְתָּלִי אֶל מִי דָמִיתָ ?
חֻקֵּי אֵל שָׁמַרְתָּ גַּם דַּרְכֵי יוֹשֶׁר ;
עָגוֹן לֹא נָטֶה צַח לֹא רוֹב עוֹשֶׁר ;
בֵּין שָׂרִים אֲנָשֵׁי שֵׁם שֵׁם טוֹב קָנִיתָ !

***

כַּשָּׁמַיִם מֵעָל מַיִם יָרִיקוּ,
אֶרֶץ תּוֹצִיא לָהֶם יַשְׁקוּ יַשְׁבִּיעוּ;
כֵּן אִישִׁים כָּמוֹךָ אוֹמֵר יַבִּיעוּ,
וּמַגִּידֵי עַמִּים רָצוֹן יָפִיקוּ.

***

כָּלִית בְּשַׂרְתָּ טוֹב צוֹף אִמְרֵי שֶׁפֶר
לֵאמֹר: שׁוּר בֵּית יַעֲקֹב! אוֹר לָךְ זוֹרֵחַ;
כֹּה דִבֶּר הַמֶּלֶךְ כֹּה חַק עַל סֶפֶר.

***

אַל יִתֵּן יַעֲקֹב עוֹד מֶכֶס בַּשָּׁעַר
כַּמֶּכֶס שׁוּר וָשֶׂה בָּא אֶל מַטְבֵּחַ
רַב יִתְרוֹן הָאָדָם עַל בַּהֲמוֹת יָעַר!

מ ת

איהנד בנפשו
נפתלי הירץ ווייזל.

ברלין אדר שנת תק"מה לפ"ק.

ב

מכתבים

באר רחובות.

מבקשת ערנות מצד ה"ק ולהצמיח בה הזרעים הנמצאים במצה
ומקוים על מבקר העברי, לחשן הרחיב את גבולה ותגדל תפארתה.

נודע לכל מבקיל, כי מיום נבר התויב, ויגל ישראל מעל אדמתו, נסכח הרבה מן הלשון העברית, כי לא נשאר לנו ממנה רק מה שנמצא בת"ך, והשאר אשר לא השתמשו בו הנביאים, מבלי צורך חלין בחיבור מחבריהם ומדור מליצותיהם, תגחנו לא כדע נמחומה. — ודבר ספתים אך למותר להודיע את כל היקר אשר הלך מעמנו ע"י תבדת שלימות הלשון, וגם המעט שנמצא בת"ך יש בו מלות מסופקות, כי לא נודע ברור עניינן, ופרטי הוראותיהן, אכן ניתם להן ענין הנערך אל המחמרים אשר נמנאו בהם; גם נבקש להן לפעמים עזר מלשונות המזרחיים הקרובות אל העברית ומצא כזה במקומות הרבה בפ"י רס"י ורח"י ורח"בע ושאר גדולי מפרשי המקרא. וכבר נהגו בימי קבמי התלמוד להביא ראיה משאר הלשונות על מלות מסופקות שבמקרא כמ"ש במ"ס ר"ה דף כ"ו לא ידעי רבנן מאי ושחטתיה וכ"ו. והוא הענין שהביא החבר למלך הכוזר במאמר ב" ס"י י"ח "מצא לותה (ר"ל "הספה העברית) מה שמצא נוסחיה (ר"ל בקבל ישראל) בתלמלה "בדלותם וגרה במשוטם וכ"ו והיו אלו שלש לשונות מעותפות "מתדמות התרגום והערבית והעברית בשמותיהם ובהליכותיהם "ובשמושיהם וכ"ו" ואמנם אין ספק שבימי חכמי התלמוד, עדין היה קיים חלק רב מן הלשון הנשכח. ומהו אחרי הזמן ההוא במשך זוק העיתים. ויותר מזה בימי חכמי המשנה שהמה ידעו דרכי הלשון בשלימות בלי ספק, ולכן לא סרו גדולי מפרשי המשנה מלתת בתור למלות שנמצאו במשניות, בתוכן שיהיה מובאן מלשון שעברית. וגם השרשים אשר לא נמצאו

כלל במקרא והסתמכו בהם במשנה על מסקל העברי , יתלו החפרון בידיעתנו ויתרון דעת שלמות הלשון הנודע לחכמים בהם , וכמו שכתב זה הר"מכס בפ"י המוסכיות ריש מ"ם תרומות ובמ"ם כלאים פ"ב משנה ג" במלת ויופך יע"ש , ואין צורך להרבות ראיות על העניז הזה הנגלה ומבואר לכל מבין , ואמנם ראינו לעורר על זה בקצרה , למען הודיע על מה הטבעו תלכי הדרוש אשר שתנו מגמת פניהו תליו .

והנה המעט הנשאר לנו מן הלשון , מאת ה" היתה זאת, כי הקיש לחכמים חכמים ונבונים לבבות חומותיו ולהקיש את עמודיו , ולהרחיב את גבולו , עד כי ימין ושמאל יפרץ ואין מחסור דבר אשר לא נוכל לבטח בו בספתים . ומשכיל על דבר ימצא טוב פריו ותבואתו , לכלכל דבריו במשפט , וכל איש אשר לחבת הלשון נוסקה בו , ירומם קרנה להגיד לאחות נחשת ולעשות בריחי ברזל למען לא יפלטו בה זרים המנבלים לדרכי הלשונות , וילמד דעת ודרך תבונות מן החכמים הקדמונים אשר השתמשו בה בדרכות טובתה , כי עמד טעמה בה ולא הורקה מכלי אל כלי , ובגולה לא הלכה . וכל המלות הנמצאות בדברי החכמים אשר השתמשו בהן בעת ההיא , אין ראוי שיפול הספק בהוראותיהן ומשקליהן , אף כי נפלאות הן בעיניו , כי המה ידעו את משפט הלשון , ובעקבותיהם נלך, ואת חקותיהם נשמור , ובאורם יהיה לנו לאור המאיר בשמש בצהריים . וככל אשר עשה הרמ"כס בנאור פעל תרס ויפך אשר זכרנו שלא הרחיקם ממחנה הפעלים העבריים אף נם כי בלעדם אין מחסור בלשון כי המה נרדפים מן הפעלים שנמצאו במקרא , מ"כ בהמצא בדבריהם מלה על משקל העברי המכשרת לשון הורתה אשר לא התבאר ענינה כל כך במלה פתחוזה בדרכי המקרא וקרובה אליה בהוראותה , שאין ראוי שנעזוב ההשתמשות במלה ההיא אשר יש בה תוספות באור הענין . ואיכני מפוקפק בברור שכלל הזה הנוהג נם בשאר הלשונות שמדיחים בעלי הלשון רחיה מן המלות אשר השתמשו בהן לחכמים וידועים מבעלי הלשון ההיא . ויותר מזה ראוי וכהון הדבר לעשות כן בלה"ק , בעבור שאנחנו עדים בדבר וידענו בידיעה נאמנה שכשל בעמינו חלק רב מהלמות הלשון אשר היה נודע בימי קדם , ועוד נוכיח לקמן שים בלי ספק בדברי ח"זל בעלים עבריים אשר לא נמצאו בכתוב .

והן אמת שהמדקדקים האחרונים ויש מן הראשונים סרו מן הדרך הזה, ומלכו לפיס את הכלל פוה בלה"ק, ישן בסמוכ על מסעת מאמר ח"ל שאמרו, **לשון תורה לעצמה ולשון חכמים לעצמן**. ואנכי בעניי לא אמנע מפעתי ומסגה במאמר הזה, לרתק את הכלל הזה, ואף כי נבער אנכי מדעת וידעתי שכל מנבי ומך ערכי מלחלוק על הקדמונים, ולהכריע בין הדעות, תלאתני האהבה אל האמת אשר בלבי כתנור בערה, ולא אוכל למנוע מחוות דעי בביאור המאמר הנזכר ואומר. כי לפעון זה לא מנאתי בש"ם רק במקומות שהקפידו החכמים על תלמידיהם והזהירו אותם מלפעות לפעון המשנה או ההלכה מן הלפעון המקובל אצלם, ומורגל בכר בכי החכמים אשר בחרו לזה מלה, ויחדו לה לזה הוראה מיוחדת, אף שיש יתר הבחור במלה אשר יבחרו בה ע"פ דרכי המקרא, מ"מ לא רצו לתת רשות לתלמידיהם להשתמש בלפעון אחר על הענין הזה מפני שהפכימו בכר החכמים הקדמונים. אע"פ שאין הילה היא מבוארת כל כך ע"פ דרכי המקרא, רק היא מלה מיוחדת מוסכמת הוראתה ע"פ החכמים (וכמובנ כל החכמות להיות בהן מלות מוסכמות מבעליהן כמודע) ובענין הוראת מלת **פגול** שעניבה לפעון **תיעוב** כמ"ש רש"י ב"פ קדושים. והפס הזה נאמר במקרא בלקור עבודת הזבח במשכת מון למקומו, ובכל הש"ס מיוחדת הוראת הפס הזה והפעל שלו על עבודת הזבח במשכת מון לזמכו, כי מון למקומו **פסול** יקרא בדבריהם ז"ל כמודע, וכ"כ רש"י בבלור במ"ם פסחים דף י"ו ע"ב בד"ה היה עון הוא נוסח וכ"ו. וכ"ה ענין מנבעת ומנפת במ"ש התו"ם במ"ם יומא דף ב"ה ע"ל בד"ה נוטל מנפת של אחד מהם וכ"ו י"עש. ולכן הזהירו מלפעות הלפעון כי אפשו כן יהיה הפעני ההוא סבה להרבות מחלוקת בישראל, אחרי שכל אחד יכנה במה לענמו, וישתמש בלשת מן המלות שיבחר בה, וכן ואולי ברבות הימים תשתכח המלה אשר הוכחה בעצם ורחשובה על הענין ההוא בהפכמת החכמים, ויתעוררו בי"כ ספיקות על הבוונה החמיתית ולא יודע על מיזה חופן שהיתה. כי נקל הדבר מאד להשתנות מיזה ענין ע"י פשתנות הורחות השמות הנרדפים, וכמ"ש בתי"ט בפ"ק דעדית בד"ה אלא שאם תייב וכ"ו "והיינו טעמא שחייב לומר בלפעון רבו שהרי יש

"יש טעם בלשון למה אמר כן, כל שכן שלפעמים לפסר "שכשיבוא ללשון אחרת שלפסר דלת למשמע מיניה בתורו בלשון "כפי המכוון בלשון שאומר רבו" וזהו מה שאתחזוב בביאור מאמרם לשון תורה לעצמה וכ"ו כלומר שאין רצוי שיכול לב חכם על זיזב מלה שהשתמשו בה חכמים ואינה מוכנית עם דרכי המקרא, כי אמנם דרך החכמים כן הוא, שלא יתקשרו בעבותות מנהגי הלשון, רק יסכימו לפעמים על ייחוד זיזב הורלה לאחת מן המלות, והיא תקוס לעד בדבריהם על הענין ההוא ולכן אין לשנות מלה מן המשנה או הגהוגה בזיזב פלנה, למען הקריב אותה אל לשון הכתוב, והיו מקפידים על זה כששמעו מפי תלמידיהם שהשכילו לשאת על שפתם מלה הגהוגה במקרא ועזבו המלה המוסכמת מן החכמים על הענין ההוא • כמ"ש במ"ס ע"ז דף כ"ח ע"ב בעא מיניה ר" חנני מ"ר יוחנן יין שמסכו בכרי מהו? אמר ליה ומימא מזגו? אמר ליה אמא כדכתיב קאמינא! טבחה טבחה מסכה יינה ת"ל לשון תורה לעצמה וכ"ו אף שמואל מסכו גרסה ע"פ דרכי המקרא מכוונת יותר אל הענין הנאמר שם כמ"ש התו"ם שם בד"ה כדכתיב קאמינא יע"ש • וכן במ"ס מולין דף קל"ז ע"ב כי סליק חיסי בר חיסי לשכתי' ל"ר יוחנן דקא מתני לי' לבריה רחלים ת"ל אתנייהו רחלות? ת"ל כדכתיב רחלים ומתיס ת"ל לשון תורה לעצמה וכ"ו ואיה זה לפס כי חשבו בן יבואו עוד לחשים לחריס וייטב בעיניהם השמוש במילת כבשים או כבשות ויוכל להיות שברבות הימים תשתכח המלה הנשנית מפי רבינו הקדוש ויפול עי"כ הספק על לחד מן העניינים לשר הוא המבדיל בין הברדפים הלס, ואף שיהיה הענין רחוק במאד מאד מ"מ עשו בזה שמירה יתירה ומעולה במה שלא הניחו לשנות דבר מן המשנה • ובעד הנאמן על העירוש הזה הוא מה שלא השיב עם חיסי ל"ר יוחנן ומשניות ערוכות הן בידינו שהשתמשו החכמים במלת רחלים כמ"ש חוץ מן הרחלים הכשרות (שבת פ"ה) ואין הרחילים יוצאות תכונות, אמר נחלים ואמר רחלים (בלחים פ"ט) הרי שגם לשון חכמים כן הוא ות"כ מה זה הקפיד ר" יוחנן? אלא ודאי לא היה קפידא רק במקום שהוא דוקא כדי להרחיק החלופים והשנויים לשעם שהתבאר •

ועיפ הדברים האלה התברר שמה שאמרו חו"ל לשון תורה לעצמה וכ"ו אין המאמר הזה כולל להיות לשון מיוחדת ודרך לעצמה לכל דברי חו"ל, רק שלמדו בזה שאין פלא בהמנע בדבריהם לזיזב מלה היוצאת חוץ מדרכי המקרא, כי כבר

כדי יתכן היותה מוסכמת ע"י התנאים על לשון זו"ל על מנהג טבע הלשון העברית וובלעסות בכיוצי הכתוב ובקוצי הנוסחים וולתם על דרך לשון המקרא לף שלא כוונת הפרש הזה כלל במקרא, הן מהשתמשו בלשון פרש על משקל אחר הן הכינוי במקרא בפרש הזה, ורמוי למסוך יגל שליחות ידיעתם ולנשור על כל אלה פרש פעליס עבריים מפליטי לה"ק המשתריס למו לפלטה מלבד לותם הכתובים בתנ"ך וכתוב לכדרס בין פרסן לה"ק. ורחב לב נתון האלין לחזר בימותינו לא יפלא ממנו דבר להבדיל נס בין הדקדוקים הכתובים בדברי חז"ל מילדי העברים ודוגים בהוריותיהם לתורות לשון פרש הכתוב בתנ"ך, והוד והדר תלבש בזה לשוננו הקדושה ורב שוו ותעלומות לעם ברוכי ה"!

מ"ה נזיס את פנינו להוכיח, שלותן הפעלים שהשתמשו בהם ח"ל ולא כתבו בכתוב יש מהם שתין המלא מלגזור על היותן מילדי לה"ק, ופה רחינו מוקום להוכיח עם המדקדקים השנים נוסחות תפילתינו נקיעת בהן דגורים לחזר לת כיוצאו דוגיהם בכתוב. כי שחתנם בחוק לכם טוב על כל הטוב הזה חזר הטיבו לעשות, ושמו את לבם להתבונן אל המלאכה הזאת ליסר הדורים ולתקן נוסחות תפלת מבוקשי הטעיות, ולהרים הוכסולים חזר בפלו בהן בשנוי הכוונת וחלופיהן וחלופי חלופיהן, והניחו ניוכים לת ום המתע והבניה והדעת והרבי שהם למחירת שניהם הבנת המלות והמשמרים חזר ישתנה עניהם על ידיהם, ויסיחו את הרבים לבקעה, בתיתון קשר הפעלים והמלמרים היוצאים חוץ מטבע המליצה הכתובה וכיוצא בדברים שהלה טיב מקום ליתלות המכשולים בשנות המדקדקים ויצלותם, תכן לא טוב עשו במה שנזרו שתין רחוי להכניס מלה תלמודית בנוסח תפלותינו. לף כי חמת יהגה תכס, וכל חיש משכיל יתן תודה לדבריהם, כי כן המשפט לחלהים חיא, ושרחוי לכל חיש להתפלל ולהתנהל תחיכתו לפניו יתעלה בשפה ברורה, ולא להתפרע לשון לחזרת בלשון הקודש, ונם על תבלית הכוונה הזאת תקמו חכמי כנסת הגדולה סדר תפלתינו, כמשך יהיה כשם ככהן, ולשון עלגים תמהר לדבר נאות, כתן ז הרמ"כם בהלכות חפלה פ"ח הלכה ד"י כיון שנלו ישראל ו"כו ע"ש, לף מי כניד לכם הדבורים התלמודיים שנזרו עליהם

סדס מלשון ארמי כי לח מילדי העבריס המה ? הנס שלח
במצלו בסקרח ? — הנה כמו כן לח במצח סרס יפך ותרס
בסקרח, וע"כ לח עלה על לב טהור הרמ"בס ז"ל לומר בהס
שחיכס מלשון עברי, רק תלה המקרון בידיעתנו ויתרון הכסר
חכמית הלשון הכודע לח"ז, וכן נחמר בכל הדומה לזה מן
המלות שהשתמשו בהן בסדר תפלתינו. כי לולח שידעו מיסדי
התפלות שהמלות ההן מונחן ומוכחן מלשון פעברי, לח היו
משתמשים בהן החכמים השלמים ההס בעלי הלשון הנחח, ולח
היו נותנים לחן מקוס בסדור התפלה, לחרי שכל מגיות
פניהס לברר ולבחן חת כל דברי קדס הלולים, ולח יעבור
זר בתוכס וכדברי הרמ"בס. ולכן חס המלח תמלח חיזה
דבור בלשונס, הנראה מתנגד לדרכי המקרח, לח נגזור
בתשלת הדעת על היותו שלח כדת ומשפט הלשון, רק נוטל
על כל חיס לתקן הדבור ההוח ככל מה דחפשר, עד שיהיה
דבר דבור על חפניו, כי הס היו בעלי הלשון, ומי משלנו
יגיד על פניהס דרכיהס כי לח כן עשו כמה שכתבו לפעמים
משקל חו פעל לחר ממה שנהג המקרח בו ? כי לולח שידעו
כי חק ליסרחל הוח המשקל חו הפעל ההוח לח היו בוחרים
בו, ולח זו בלבד שכונו כלי קפק על ההיראה המיוחדת
המובדלת בין הנרדפים, יש ג"כ ליתס חל בחירתס במשקל
לחד יותר מבזולתו להיות כוונתס לרמזו בו על רזים נעלמים
מפלחות תמיס דעים, ועכ"פ כלס שרשי לה"ק המה לף שלח
במצלו בסקרח.

ומלבד מה שהרשים הנמלחים בתפלותנו יש להס משקל
לה"ק הנבדל ממשקל לשון החרמי, הנה גס
מולות הטעם שלין להן משקלים כוללים יש ליהן במוסגה ומכל
לקרבן נכקל חל לשון המקרח כמו מלת מֵנַיִן שעניכה השחלה
על יקוס מוצח ההלכה, היח בעצמה הורחת מלת מֵאַיִן
בחתס (כרחשית מ"ב) רק שבמלת מלין כתובה הח"לף, וכ"ר
המ"ס מורה על חסרון הכ"ן ממלת מין, ובמלת מיכן כתיבה
הכון, והח"לף ממלת מין נכלעת כמקום ת"תיות ח"הוי ע"ד יתן
כ" חת שַׁלְתָּךְ (ש"ח ח") שהוח כמו שַׁלַּלְתָךְ. ועד"ז מלת
אֲפִילוּ מורכבת מן אף אלו והלמ"ד דגושה והרחוי בחסרון
היו"ד לחרי הפ"ח רק שהנהו ח"זל לכתב היו"ד לחרי תירק קטן
וכן

וכן וי"ו לאחרי שורק קטן מפני חסרון הנקוד מדבריהם ז"ל כמ"ש במסכת ד"ק פ"ח הכהמה חיכה מונדת לח ליתח ולח לינוף ולח ליסוך שבכלם כתובה יו"ד לאחרי הלמד לף סימוח דגש בחות שלאחריה לתשלום כון פ"ח הפעל, וכן חמרו בג"מ כתובות דף ג" ע"ב לח נשחו לח קתני חלח לח ניסחו, וכן המים המוכים (פרה פ"ח) שהכף דנושה כמ"ש בתי"ט שם וכתובה בו"יו ורביס מחד דומיכם • גם מלת בִּיצָד היח מורכבת ועניכה בַּאי צד וכן מלחתיה כתובה ב"ם במדבר רבה פ"ד הח כלי לד מסדרין לאם הפנים וכ"ו וכהנה מלות רבות בדבריהם ז"ל ולח רמוקות הכה מלקרב תולחותיהן מלשון העברי, ואלו מלחתו מלות כחלה בסדור תפלתנו הייכו נוחרים עליהן בלי כפק שהן עבריות לחרי שדעת שפתם ברור מלנו שכה לחת בלה"ק וכל בכי התערובות מלשונות לחרות הרחיקו מסדר התפלה וממטבע שלר הברכות וככל חשר יחירו נרות מערכת דברי הרמב"ם ז"ל.

וּמִן הטעם הזה נראה לי לקיים נוסח ברכתנו לָיֵשֵׁב בסוכה, ודלח כמו שלומר שרחוי לנרך לָשֶׁבֶת בעבור

שהוח המשהל הנמלח במקרח משק"כ משקל מלת ליסב שלח נמלח כיוצח במקרח? כי חלו לח היה המשקל הזה ברור בלשון, לח היו בוחרים בו מתקני הברכות וכ"מ במה שקדם • ומובן זה חין כ"כ זרות במשקל הזה לחרי שים לו סמך מן המקרח כמו שמלחנו בשער הפרטים מנחי פ"ח י"וד שתנוח כי"וד במקור עם חותיות ד"כל כמו בִּיבֵּשׁ קנירה (ישעי' כ"ו) מינכו מניח לו לִישׁוֹן (קהלת ב") ובנר"י הלמ"ד לְרוֹא מפני דוד (ש"ח י"ח) וחף כי כל חלה הם בחולם עין הפעל מ"מ ירחנו מהבותנו קריחתה בני"רי וכבר כתבנה בזרה זו משלר הָגְזרות במה שהעין נקודה בני"רי בנוי ועתיד מבנין הקל כמו שָׁם לָךְ יָרֵד חֶסֶד לָלֶךְ חֶרֶד ודומיהם וכדברי ח"ל גם בחלפ לָיֵרֵד לָיֵלֵךְ נקראים בני"רי ואינו רחוק כ"כ ממשקל העברי לחרי שתנכב הלשון הוח לכיות המקור דומה למשקל היחיד בנוי כנודע למתחילים במלחכת הדקדוק • ויותר מזה יש להתעורר בברכת לְהַפְרִישׁ חלה שהפעל הזה מענין פרוד לח מלחנו כלל במקרח בבנין הפעול, לחבל מלחנוהו של ענין לחר כמעשי שפריו

יפריש (מגלי כ"נ) שהוא מוצנע עקיצה ויש כיוצא בדיהות הרבה אם נמיה לבאר עליהן. אף בחמת כל העניו הזה סובב והולך על הכלל שאמרנו שמלבד שאין לתפוס על מיסדי תפלתנו בדברים כאלה, אדרבה נבית מהם רחיה, ועל דרך מצל נאמר ממה שיגיעו הרוחות שתקנו לומר בברכה להפריש חלה אין סיוע שידעו בבירור מוספט הפעל הזה כי כן הוא, ואנחנו עדת ישראל נכמוד על כל הדבריהם הנאמרים בחמת ונדק ונסתמך גם אנחנו בשרש פרש בבנין הפעיל על העניו ההוא וכן נאמר

בחלת מחל למו, המחזיר נשמות ודומיהם שלא נוצלו בכלל בוקרת ונמצאו במטבע הברכות, וכן לאמרו בש"ס כ"ב ה"כ ע"ח ויקח ויחזיר מכעי לי? ופשוטו כמשמעו שהיה לו לכתוב ויחזיר ואלו לא היה הפעל עברי לא היה מתאמרם מקר כלום בהאמרם ויסב מבעי' לי. —

גם לא נכונים המה דברי המניה בברכת התורה ליגשוק

בס"ין בתת טעם שתהיה כוונת הברכה על הפלבול התלמודיי והמלה נגזרת מן כי התעסקו עמו (ברחסית כו) בכתובה בס"ין, והוא טעות מכיה פנים. ראשון אין הורחת עניו מלת התעסקו מלשון ריב ומלה כמו שנבאר עוד. ושוד לו יהי כדבריו, עדיין לא תקן כלום, בעבור שלא נמוצא הפרש הזה במקרא רק בבנין התפעל ואין לנזור ממנו בנין הקל כמבואר אצל המדקדקים. ועוד שאין זה עניו הברכה כי עקר כוונת הברכה היא על הטורח והיגיעה וכוונת התחבה הטבורה והסדרת טרדות עניני העולם מלבו בשעת הלמוד, והפלפול בכלל הזה, אבל לא שתהיה עניו הפלפול עקר כוונת הברכה (ייטין בש"ת וט"ז ת"ח ס"י מ"ז) וזהו בעצמו עניו מלת התעסקו כלומר שהיו טרודים ונתעצמו עמו בדברי הריב הזה והוא נ"כ בעניו מלת יגשק בכל מקום שנזכר בדברי ת"ול וכ"ה דעת

לונקלוס ר"ט ירת"בע ור"ק ושאר המדקדקים ומפרשי המקרא ואין פוצה פה ומצפלף להוציא המלה הזאת מעניו עסק שבדברי ת"ול, הלמנם שכתב ר"ט ו"ל עסק ערער אין כוונתו להיות הורחת המלה הזאת מיוחדת על העניו הזה דוקא, רק שבא ללמד על עניו במקום הזה, לפי שלשון עסק כולל כל העניניים הנעשים תחת השמש אחר יסיס התחש לל לבו ויטריד את מחשבותיו בהם אם למלחמה אם למשא או לשאר העניניים. לכן הורה ר"ט ו"ל בלשונו הנה שנמקום הזה עניו על עסק

הערער והוא כולל וחח"כ מפרש בדבור שח"מו „כי התעשקו עמו „נתעשקו עליה במריבה וערער„ ירצה בזה שהעשק לחנם היה במריבה וערער וכ"פ הר"חם ז"ל • הרי שדעת המדקדקים והמפרשים בהוראת מלת התעשקו מסכמת לדעת הפוסקים בכוונת ברכת לעס"ן בד"ת ושחין הכדל כלל בין מלת התעשקו הכתובה בס"ין ובין הפרש הזה הנזכר תמיד בדברי ח"זל בס"ת וחולם במקרח לח מנחנו פרש הזה בשחר הכינויים לחכל בדבריהם ז"ל נמצחים לרוב בכנין הקל וגם בכנין הפעיל בחמרם ומעמיקין חותו עד סיניע זיון השחיטה (יומח פי"ח) ושין ספק שהיה ברור חלנם שמוש הפעל הזה בכינויים החלה •

ואם יחזר החומר שהחמת כן הוח שהורחת הפרש הזה לחת היח בכין חו בכמך , ומ"מ רחוי לברך לעשוק בכין לחחרי שכחזנו כן במקרח , ומה שהשתמשו בו ח"זל בס"ת כוונתם בזה להיות הולכי דרך ותוליים לח יתעו בקריחה והורחת המלות שהן מפרש הזה לחחרי שדבריהם ז"ל חינם מכוונים וכלל להתחלף ענין הפרש הזה לענין עשוק ונזל ע"י חלוף וכמו הקריחה וכמו שכתבנו כן גם בשחר הפרשים כפרש לרש, יחס , ברם , ודומיהם הכתובים במקרח בכין וגם השתמשו בהם בס"ת בכל מקומות מושבותם ? התשובה שחין הדעם הזה חמת , כי כבר נמנחו פרשים שהשתמשו גם הם ז"ל בהם בכין כפרש שבר שוס ווולתם וכשחמרו חל תקרח ושס חלח ושס (סוטה דף ה") היה זה המקום היותר רחוי לכך לכתוב המלה בכמך לפי הטעם הכוח ח"י שחין זה טעם הדבר רק שהחמת כן הוח שהיה ברור להם להיות עקר הפרשים ההם בס"ת חף כי המעטים הנמנחים מהם במקרח כתוכים בכין • וכמו כן נמנחים פרשים רבים בכתוב כמו שמנת עבית בעשית (דברי ל"ב) ושדרות בחרזים (מ"ח ו") בשורי מהם (הושע ט") והנוחים בכבל עומדים (בחמי' ד") כל חלה וכיולח בהם עקרם להיות בס"ת כמו שבחו מהם לרוב במקרח ומתי מעט יכוח בכין תמורת הכמך ע"פ המסורה • וכן יש מהם בהיפך זה כמו וסוכרים עליהם יועלים (עזרח ד") במקום ושוכרים והנע בעלמך חלו לח היה נמנח במקרח מזרש עמם כ"ח מלת והנוחים בכבל עומדים היינו חומרים נ"כ שרחוי להיות תמיד בכין , ובחמת רחים חכחנו כי לח כן הוח וכן כחמר בפרש עמק להיות עקרו בכמך חף כי השנים הנמנחים ממנו במקרח כתובים בכין , ולכן חין לשנות הנוסחח •

ויש עוד חלוקים וסכוים ומחלוקות במחברת המחבר
ההוא ובמחברת שערי תפלה להר"ז ז"ל
שכתוב על היסוד הזה אשר לא יקום בהתנשא
הכלל אשר יחיר בפתח דברי, ועל תודות הכלל ההוא
שמתי מחקרי וילחתי בדרוש הזה לשחול את פי
דורשי הלשון ותוכחי החמת, ואם שמתי כוב מחסי
במחקרי כאשי בפני יעגו, והמה יורוני ובמענלי לדק
יכחוני ויתעוכו לבבי בדבריהם ויחירו עיני בחור
תכיותם כי את החמת אהבתי • והגה בעת נחת
דברי המחבר ההוא בתחלה לאור בעגין הגהתו במלת
לעסוק קרחתי לו לשלום בחוכתב דברי דודים והודעתי
לו שגגתו אשר שגג בהגהה ההיא ושם ערכתי
טיעוחי בקלרה כפי המפריק לכתון כחוהו • אך
החמת אגיד ולא אכחיד כי דרכו בסתרה בפלאת
ממני לא אדע מדוע לא עכה אותי דבר לא בדבור
ולא בחוכתב, ואחרתי אכי אל לבי אשיקתו כהודאה
דמיון עד כי זה שכתיים ימים הגיד לי בפ"פד
שיש בחוברו מכתב תשובה על טעוחי אשר קרח
בשם באר עשק ולא היה המקום והזמן גורם
לאחור על תודות הבחר ההוא, ולשוח אכיתי עד
הכה לשתות ממי בחרו, לכן אפרתי את הבחר
הזאת וקראתי את שמה רחובות כי עתה הרחיב
ה" לנו את גבולות הלשון, ואולי יעשה גם הוא כחוני
להסיר מכסה בחרו למען ישתו את מימיה הצמאים
להקשיב מענהו, והמתאוים להעמיד את תפארת הלשון
על תלה, המה יבחנו את דבריו ולחמת יוציאו
ומשפט ויוכיחו בין שכיהו והיה זה שלום •

הקטן חיים קעסלין מברלין.

ג

תולדות גדולי ישראל

יפקד מקומו

ד

תולדות הזמן יפקד מקומו.

ה

בקורת ספרים חדשים

ספור בכי נהרות מ"ר שמעון בר"ח קאפנהאגן ג" בתגן, בוכח, דפוס פרופס, שנת ת"ק"מד לפ"ק, שמונית העלה.

ספור הוא מספר בתלאות חצר מצלה יוסבי תרגות נהר רי"ח בתרף העבר מופכי מי הקרח הכורח, ואת חצר הגילם ה" בחמלתו ובחסדו הגדול, חסד ה" מלאה החרן;

מחשבת הסופר (עלה נ') "לכבוד מלך הכבוד למען דעת כל עמי החרן את מעשה ה" כי כורח הוא ולמען ספר שמו בכל החרן";

ויפה דבורו בפתיחתו לספורו (עלה ד") שהשגחות הבורח חיכה לבד דרך כלל על מדינת חחת חו עיר חחת כדעת קנת חכשי פילוסופיח, כי חם עיכין

עיניו פקוחות על כל דרכי בני אדם לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו אם טוב ואם רע · ומאן דאמר רחמנא ותרן וכ"ו · הוא מרומים יסבון גבוה מעל גבוה ועליוני מסייפין בכולי עלמין עלאין ותתאין בסקירה אחת · וכמאמר המלך דוד ע"ה כי רם ה" ושפל יראה , וכן ז"ל בב"מ שאתה מוצא גדולתו של אתה מוצא עמותתו וכ"ו ומלילה חלילה לומר עזב ה" את הארץ ;

וברוך הספר רחינו וישמח לבנו על נקלת קלינו הארץ ורוניה אשר עשו ביישראל לעורר ולכעדם בכל נרתם בכל נפשם ובכל מאודם ולא חלקו דין חומה לחומה (עלה ט" וי") : וגם לחיינו בני ישראל הדליס הטיבו עם אחיהם אשר לא מיישראל המה , לתת להם חלק בהמתנה אשר קבלו לנפשם (עלה יג") מי יתן והי" לבבם זה כל הימים לשבת כאחים יחד בשלום ואחוה , ואין איש מתגרה ברעהו , כי בני אב אחד כלנו : ועל כל מנדיקי הרבים שזכר הרב המספר , אנו עוניס אתו פה אחד לאמר יאבד ה" פעלם ותהי משכרתם שלימה מעם אדון כל הארץ ;

אך על זאת משפטים ידבר המבקר את הרב המוחבר , לאחרי ראותו כי יש לו יד ושם בכתבי קודש , והוא יודע ומבין בשאות לשונם , למה לא הערין את כל הדברים האלה בשפה ברורה ונקיה ? ומה לו לערב דרוש ומליצה יחד ? אחי מדבר עברית ואני מדבר ארמית , וכבר אמרו ח"ל לשון תורה לאוד ולשון חכמים לאוד , ובפרטות לא נאוה לאבור מליצי להתעסות בו כן , כי איך יעשם אל הקורא המשכיל , מיד אחרי ההתפעלות שרחש לבו בדברי המלין " כאשר בחזיונו שמעבו ואבותינו ספרו לנו אשר " פעל בימיהם בימי קדם , כן ראינו עין בעין " נוראותיו ונפלאותיו אשר עשה עמנו " עתה בדורנו " מאמר עתה לקוס בקימה שאין בה הדור " שבדברי העה פחותים גם ממדרגת הגדה זכה ונקיה (אם שפה אמת בוודאי) ? אז מיד אאר אשר עם דוד המלך

סחיך ע"ה, לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ, דרוש ויהי כל מקום שנאמר ויהי היכו אלא צרה למקום כי כן יתפלל הקורא, ואל ידע אם עת לבכות או עת לשחוק. וכן עד תום כל דברי הספר כלם כתובים בלשון התערובות זה שהיו בה הדור, כי פעם כאשר הקדמוני ישית בשמים פיהו ושוד מעט ויסח לשונו מתת לארץ;

גם זה ראיתי והנה הוא רעה חולה בחדש לחיחר על ריב לא לו, ולקלקל את האנשים החלה שהיפס מחיוניים את האמת קללה נמדנת. הכי לאלהים יריב? הלא אלהים יריב לו כי לא ידיין רשע. ואם ידע בשיטו לראות דרך רשעים צלחה, הלא ידע כי המה ענוכם, ישאו אם קלל ואם לא קלל, כי את מי נועץ ה' ויביכהו דרך משפט? ואף כי כאשר את היום אשר מלאו לבו מכאוב ודעת להזיר את אחיו מבלתי פנית אל שטי כוב, הנה הכל זאת לא תאות הקללה בפי אים שלום המכאר שלום ויושמיע ישועה מאת אדון כל המעיב לרשים ולטובים ועושה חסד ונדקה בכל הארץ;

ופניתי לראות את פתגנן הכתב הלזה דבוק בספור, אים בו דברים מוזכילים לבות בני אדם ומנדיקים את הכותב לענות בדברים על שיח שכחל מפי יחיד, והנה הוא כלו הכל ורשות רוח אין בו דבר טוב גם אחד. הכותב פוסח על שתי בסעיפים ירא לאמר **תְּהִלָּה** ירא לאמר **תָּהֳלָה**, מראה דברים כמסמרות שלוש, ובקרבם ריב ומדון ונתון תפלה לדברי חכמים טובים ומוכילים, הלא אלהים יבקר זאת כי הוא יודע תעלומות לב יומכי הארץ;

ואחרם אחסיים לזכור עוד לטובה אים יקר רוח אשר על נדיבות יקום ה"ה התורני ר"
שלמון נ"ר **ברוך** מערנבורג נ"י, אחרי לפיילת
טבת

טבת יזר כתו על חזר חמן כתו להביח חת הדברים האלה תחת הדכוש, למען יספרו לדור אחרון כי זה אלהים אלהינו הוח יהנהגנו על מות; וכבר אמר המכס מזרף לכסף וכור לזהב ואיש לפי מעלליו נכר; ובמקום נדיבותו תמצח גם ענוחנותו, כי אף שהוח יודע לדבר בלשון נחה וכקי (כי כן אומרים לי מידעיו ומכיריו) הנה בכל זה בכחב אמת אשר כתב לכבוד אלהיו בסוף הספר, הלך בעקבות הרב המספר, וירחה טעמו שלח למחזי כיוהרח ולהדר פני זקן; תבח ברכה תנוח על קדקדו, ויתברכו כל הגלוים אליו בו ובזרעו כימי השמים על האדץ.

ל — — — ע.

ש מ ו ת.

החתומים על פי המאסף אשר נשכחו לשום להם מקום בין העומדים במאסף לשנה העברה ואשר באו אחריהם לקחת גם הכרכים אשר יצאו כבר לאור, גם המה אשר יבואו עוד אי"ה.

הרופא ר" יעקב הירשבערג ר" שלמה דרעסלויא בקעניגסבערג בשטארגארד
הרב ר" אלי' מורפורגו בגרחדיסקי ר" דוד ווירטהיים בוין
ר" גבריאל פרענקל פרימוס ר" דוד בר"ש לוקא בפרחג בפרחג
ר" יוסל טרויטנויא שם ר" משה ב"הרב מ" ליב פיזלם שם
ר" אברהם ליב ליכטזין ר" ליפמן ליכדויא קאמיסיאנער קאמיסיאנער בפלכסי
ר" נחום נרי" בקעניגס בערג